

КОМПЛЕКСНА ПРОСТРАНСТВЕНА ЗАВИСИМОСТ НА ИНФРАСТРУКТУРНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ПРИ ПЛАНИРАНО ИЗГРАЖДАНЕ НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ СИСТЕМИ

**Проф. д.н. инж. Красимир Ениманев, ръководител катедра,
ВУТП – София**

***Резюме:** Структурните промени в отделните селища или в местоположението на производствените мощности са свързани с големи загуби на инфраструктурата, породени от измененията в уличните трасета, във водоснабдителната, канализационната мрежа и електрификацията.*

Продължителното използване на инфраструктурния фонд, поставя въпроса за неговата интензивност, определяща се от мащабите, от целите и от динамиката на социално-икономическото регионално развитие. Това от своя страна поставя въпроса за формирането на ефективни пропорции както вътре в инфраструктурата (между нейните елементи), така и в пропорциите между нея и потребителите и. Регулирането на тези пропорции е в основата на управлението на териториалните системи и е ключов момент за реализацията на основни положения в реалната икономическа политика, насочена към повишаването на ефективността на регионалното производство и сближаването на териториалните единици по икономическо развитие и жизнено равнище.

Комплексната пространствена зависимост на инфраструктурните елементи изисква съзнателното им планомерно изграждане според ранга на териториалните системи.

Ключови думи: инфраструктура, инфраструктурна осигуреност, териториални селищни системи.

1. Въведение

Структурните промени в отделните селища или в местоположението на производствените мощности са свързани с големи загуби на инфраструктура, породени от измененията в уличните трасета, във водоснабдителната, канализационната мрежа и електрификацията.

Продължителното използване на инфраструктурния фонд поставя въпроса за неговата интензивност, определяща се от мащабите, от целите и от динамиката на социално-икономическото регионално

развитие. Това от своя страна поставя въпроса за формирането на ефективни пропорции както вътре в инфраструктурата (между нейните елементи), така и в пропорциите между нея и потребителите ѝ. Регулирането на тези пропорции е в основата на управлението на териториалните системи и е ключов момент за реализацията на основни положения в регионалната икономическа политика, насочени към повишаването на ефикасността на регионалното производство и сближаването на териториалните единици по икономическо развитие и жизнено равнище.

Комплексната пространствена зависимост на инфраструктурните елементи изисква съзнателното им планомерно изграждане според ранга на териториалните системи.

Междурайонната функция на инфраструктурата се осъществява преди всичко от съоръженията с районно свързващи функции каквито са пътните магистрали, главните железопътни линии, енергопреносните, водоснабдителните и други видове системи. Те улесняват междурайонната размяна на териториални ресурси и на други производствени условия и резултати. Допринасят за отстраняването или за намаляването на зависимостта на производственото потребление в територията от местоположението на природните ресурси, като по този начин се засилва влиянието на принципа на системната локация.

Същността на този принцип се изразява в развиването на производства и услуги, неосигурени ресурсно в съответната териториална система, но необходими за изравняването на икономическите условия и за социалните резултати в отделните териториални системи.

При разкриването на връзката на инфраструктурната изграденост на територията с основните функционални подсистеми на териториално-устройствения план, в които инфраструктурните елементи се подреждат и функционират по различен начин, може да се счита за целесъобразно обединяването на подсистемите „отдых” и „обитаване” в подсистема „възстановяване”. Основание за това дава най-вече обстоятелството, че многостранността на функциите, които инфраструктурата изпълнява по отношение на комплексното развитие на териториалните системи, много често става причина за преплитането на тези функции и за излизането им извън рамките на споменатите подсистеми. Типично в това отношение е жилището като елемент на социалната инфраструктура.

Към първата група инфраструктурни елементи за възстановяване спада жилището- водоснабдено, канализирано, телефонизирано, топлофицирано и парноснабдено, благоустроено и хигиенизирано.

Вторият вид инфраструктурни елементи, необходими за възстановяване на населението извън рамките на 24-часовото време (седмичен и годишен отдых), обхващат по-отдалечените от населеното място територии в пределите на страната, както и териториите извън нея.

Връзката на непосредствената среда за упражняване на пряка трудова дейност - предприятието, със споменатите три локационни аргумента, се осъществява чрез отделни или чрез група инфраструктурни съоръжения, отнасящи се към производствената и техническата инфраструктура. Пространствената отдалеченост на производствените мощности от местожiveенето на трудовите ресурси поражда необходимостта от съкращаване на времето за пътуване до работното и от работното място, което от своя страна е свързано с един от главните елементи на жизненото равнище - свободното време. Дотолкова, доколкото регионалното развитие е съзнателна и целенасочена дейност на регионалното общество, то оформянето на каквото и да е определение за регионално развитие изисква на общото понятие „развитие“ да се гледа като на състояние, при което контролирани от човека фактори водят до рационалното използване на ресурси в полза на населението.

В контекста на казаното, регионалното развитие следва да се разбира като състояние, при което контролирани от човека фактори водят до рационалното използване на регионално обособени материални, финансови и човешки ресурси в полза на преобладаващата част от населението на разглежданата територия.

Комплексното изграждане на инфраструктурната база на териториалните системи е процес, който обединява дейностите по проучване на потребностите на територията, планиране, прогнозиране и финансиране. Този процес трябва да се извършва в съответствие с териториалното и селищното устройство.

Комплексното изграждане на инфраструктурната база се налага поради две обстоятелства:

- **първо, равнището на изграденост на инфраструктурната база** е основен фактор за комплексното социално-икономическо развитие на териториалните системи;

- **второ, снижаването на разходите за изграждане и стопанисване на инфраструктурата** при комплексния подход е предпоставка за намаляване на разходите за разполагане и развитие на производствените и обслужващите обекти и отрасли в територията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Териториалното изграждане и организация на инфраструктурната база изисква прилагането на системния и комплексния подход. По-конкретно това означава:

оотчитане особеностите на демографската ситуация в териториалните системи;

оопределяне на функционалната принадлежност и специализацията на населените места;

оотчитане на регионалните особености и потреблението на отделните видове услуги;

оразработване на нормативи и стандарти за комплексно обслужване на населението;

оотчитане на особеностите на националната регионална политика.

• Комплексното изграждане на инфраструктурната база трябва да бъде съобразено с преустройството на териториално-отрасловата и функционалната структура на териториалните системи. Необходимо е да се изготви предварителна оценка на ефективността на инфраструктурата в перспектива и на възможните рискове от появата на инфраструктурни прагове. Съставянето на плановете и на конкретните проекти за изграждане на инфраструктурни елементи е целесъобразно да се извършва едновременно с разработването на комплексните плановете за развитие на териториалните единици.

Прилагането на системния подход при анализа и оценката на **ефективността** на инфраструктурата позволява да се обособят два аспекта в изследването:

• **първо, поелементна (вътрешна) ефективност** - характеризира отношението между крайния ефект, получен от функционирането на отделен инфраструктурен елемент, и разходите, направени за неговото производство. Тя е резултат от технологичните, технико-икономическите и функционалните особености на всеки отделен елемент на инфраструктурната база;

• **второ, крайна ефективност** - определя се от крайните ефекти, получени от функционирането на инфраструктурната база като система, които оказват влияние върху други системи и върху потребителите на инфраструктурни услуги. Тя е свързана с емергентните свойства на системата, които предполагат функционирането ѝ като взаимодействие и конкретно определени взаимовръзки между отделните елементи.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Европейска харта за устройство на територията**”, приета от Конференцията на министрите, отговарящи за устройството на територията в Торемолинос, Испания, 1983 г.;
2. „Ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на европейския континент”, приети от Конференцията на министрите, отговарящи за устройството на територията, през 2000 г. в Хановер;
3. **Георгиев, П.** Регионална икономика. **НБУ. София.**
4. **Ениманев, Кр.** Териториално устройство и инфраструктура. **Петекстон. С., 2007.**
5. **Ковачев, С.** Коментар на ЗУТ. **Собственост и право, № 2. 2001**
<http://europe.bg/htmls/page.php?category=5&id=27654>
<http://www.government.bg/cgi-bin/e-//www.eufunds.bg/document/8>